

Ny pædagogisk og didaktisk praksis -strømninger i tiden

PROGRAM 1: KOMPETENCER I VERDENSKLASSE UDVIKLINGSLABORATORIET FOR PÆDAGOGISK OG DIDAKTISK PRAKSIS

Hvorfor fokus på pædagogisk- og didaktisk praksis?

Der har i flere år været et stigende fokus på kvalitet og effektivitet som en konsekvens af et New Public Management syn på uddannelsessektoren, hvilket har medført et stigende fokus fra betydningen af den pædagogiske praksis. Der eksisterer samtidig en antagelse om, at pædagogik er en større motivation for trivsel og fastholdelse end tidligere antaget. Derfor skal eksperimenterne udvikle og afprøve ny pædagogisk praksis, som indeholder nye metoder til undervisning og formidling samt fokus på anderledes lærerroller og elevroller i denne sammenhæng. Målet er at udvikle koncepter (modeller og metoder), der klæder underviserne endnu bedre på til at kunne lede og facilitere undervisningsforløb. Intentionen med dette er at sikre udvikling af elever og de studerendes kompetencer, der matcher samfundsmæssige behov, herunder uddannelsespolitiske dagsordner, arbejdsmarked, dannelsesbehov mm.

Tværgående indsats

Indsatsen arbejder på tværs af de øvrige indsatser i Udviklingslaboratorium for pædagogisk og didaktisk praksis (Erhvervsrettet innovation, Talent og motivation, Fag og faglighed) og tager således udgangspunkt i de eksperimenter der gennemføres herunder.

Inden for indsatsen arbejdes der bl.a med, at:

- Underviseren/læreren afprøver og udvikler nye formidlingsformer i relation med de lærende, der understøtter læring, motivation og kompetencer
- Afprøve forskellige pædagogiske og didaktiske tiltag i undervisningen, der afspejler kompetencebehov
- Afprøve og udvikle nye former for lærerroller

- Afprøve og udvikle nye undervisnings – og læringsmiljøer
- Udvikle digitalt medierede læringsmiljøer/virtuelt læringsflow

Tendenser, fund og mønstre

På tværs af eksperimenterne tegner der sig forskellige pædagogiske praksisser, der afspejler tendenser i tiden. Tendenser, der generelt set viser, at de danske erhvervs- og professionsuddannelser med fornyet kraft og målrettethed har viljen til at gå nye veje for at adressere fremtidige kompetencebehov hos de elever og studerende, der uddannes i disse sammenhænge.

Tendenserne har forskellig karakter, men samlet set er tematikkerne vedrørende nye forståelser i forhold til de lærende. Genfortællingerne om de lærende præges af fortællinger om aktive lærende, der er involverede i undervisningen. Interessant er det i særlig grad, når de lærende indgår som meddidaktikere i egen uddannelse.

Dette fokus på selve undervisningsprincippet er først og fremmest handlingsorienteret. Det vil sige et middel til at rammesætte læringsrummet for elever og studerendes læreproces, som knytter sig til undervisningens tilrettelæggelse.

Handlingsbegrebet knytter sig til undervisningens kvalitet, som er helhedsorienteret, brugerinvolverende samt målrettet og produktorienteret.

Den helheds- og handlingsorienterede tilgang ligger op til at eleverne og de studerende arbejder mere med en eksperimenterende og reflekterende undervisning og at de derigennem lærer gennem egne oplevelser. I den eksperimenterende læring lærer elever og studerende gennem afprøvning og henter læring fra såvel succeser som fejl.

Uddannelseslaboratoriet samler denne tilgang til læring under betegnelsen EBL – Eksperimentbaseret læring. Eksperimentbaseret læring går fint i spænd med principper fra PBL (mere herom senere).

Denne optagethed af undervisningen som helhedsorienteret didaktik vedrører tre dimensioner. Disse dimensioner er følgende:

- Persondimensionen: Der er brugerinvolverende (elev og studerende) med fokus på undervisningsproduktive handlinger.
- Indholdsdimensionen: Der har fokus på opgaven og problemstillingen, der genererer undervisningen.
- Socialdimensionen: Der principielt bygger på teamsamarbejde og andre kollaborative undervisnings- og læringsformer.

De tre dimensioner har fokus på "meningskompetence"- som en metakompetence, der fungerer som grundlag for andre kompetencer vedrørende fag-, metode-, beslutnings-, social-, innovationskompetence med flere.

I lyset af ovenstående tendenser tegner der sig en overmådelig vigtig kommunikativ opgave, der vedrører erhvervs- og professionsuddannelsernes udfordring med hensyn til at blive dagsordensættende i forhold til gendigtningen af disse uddannelser. En gendigtning der fortæller om et stærkt ressourcensyn i forhold til uddannelsernes elever og studerende. Elever og studerende, der kan arbejde i et flerfagligt og tværfagligt felt, der kender fagenes grænseområder samt samarbejdsflader. Elever og studerende, der som mange før dem med faglig stolthed, positiv tilgang til opgaveløsninger og imødekommenhed kan adressere fagenes 'kunder'.

Pædagogiske metoder med henblik på læring, motivation og kompetenceudvikling

Med afsæt i interviewene træder udvikling samt videreudvikling af pædagogiske metoder frem på forskellige måder. Disse pædagogiske metoder karakteriseres generelt set ved, at lærerne er optaget af, hvordan undervisningen rammesættes med fokus på elevernes eller de studerendes læring, deres motivation for læring samt deres kompetenceudvikling.

Inddragelse af de lærende

Af det efterfølgende interview fremgår det, hvordan et eksperiment med elever som formidlere af viden til andre elever i forbindelse med brobygningsaktiviteter fremmer både læring, motivation og kompetenceudvikling hos begge grupper af elever.

"Folkeskoleeleverne oplevede det som sjovt at blive undervist af andre elever (HTX – elever): De sagde: 'Vi vil hellere fortsætte undervisningen med jer end lærerne'... Vores elever var stolte over at have stået og gennemført undervisningen."

I flere af interviewene er der fund, som viser, at lærerne er optaget af at involvere de lærende i afviklingen af undervisningen på en sådan måde, at de lærende bliver meddidaktikere i forhold til såvel tilrettelæggelse og gennemførelse. Det efterfølgende interviewmateriale er et eksempel på dette:

"Vi skal have om psykofarmakologi i dag, og der er de her mål, vi skal nå, inden I er færdige. Hvordan kunne I tænke jer at arbejde med det i dag? Vi har seks lektioner."

Denne forandring gav i første omgang en "stille" reaktion fra de lærende, hvorfor læreren vælger at understøtte opgaven med eksempler:

"Så sad de og kiggede på mig, som om de var faldet ned fra månen. De havde aldrig oplevet noget lignende. De var faktisk helt stille, så jeg blev nødt til at komme med nogle forslag: 'Jamen, I kan jo arbejde med nogle studiespørgsmål. I kan kigge på det, I har haft for til i dag og lave noget studiegrupper og diskutere det... De fik en sundepause, og så skulle de finde ud af, hvad de havde lyst til at gøre. Og altså, de var rigtig glade. De havde ikke mødt det her før med den frihed til, at nu kunne de faktisk selv bestemme, hvordan de ville arbejde med det her. De syntes, det var enormt dejligt... Det var også interessant at eleverne overtog underviseres argumenter for, 'hvorfor det her er godt' og 'det er det, vi skal arbejde og bruge'. Og det var i hvert fald nyt."

Efter at de lærende havde haft en "sundepause", engagerede de lærende sig til rollen som meddidaktikere, og det på en sådan måde at lærerne blev overraskede over at de lærende overtog lærernes argumenter for delelementer i undervisningen.

Derudover viste det sig, at de lærende foretrak at kunne lære sammen:

"De samarbejder, de diskuterer, de laver gruppearbejde, og det understøtter de sociale innovative kompetencer... Og så er der nogle uventede temaer, der træder frem. Og det er, at de faktisk selv foretrækker at arbejde i grupper, når de får muligheden. Det havde vi faktisk ikke regnet med. At de vælger at søge sammen i grupper."

De lærende som meddidaktikere kommer eksempelvis til udtryk der, hvor eleverne arbejder projektorienteret med afsæt i læringsmålene. Det er de lærende der efterspørger de faglige kompetencer, som er en forudsætning for at de kan nå i mål med deres projekter.

Pædagogik indtænkt i praksis

Af interviewmaterialet fremgår det i store træk, at arbejdet med de pædagogiske metoder *i særlig grad* er med udgangspunkt i lærernes praksisrefleksioner. Disse praksisrefleksioner foretager den enkelte lærer på egen hånd og i forskellige former for samarbejdsrelationer med elever, studerende og kollegaer.

I dette fund er det lærerens egne praksisrefleksioner i forhold til elevernes forudgående problematiserende tilkendegivelser i forhold til, at undervisningen er teoritung. Dette medfører, at læreren 'vender' undervisningen 'på hovedet' på følgende vis:

"Ved du hvad, siger jeg så. Vi kan jo gå i gang med at gøre rent i morgen uden faglig teoretisk undervisning omkring, hvordan man pakker en vogn, hvad rengøringsmidler er, hvad klude er, hvad mopper er, hvilke redskaber I skal have med på vognen. Så går I bare i gang. Så kan vi tage snakken bagefter om, hvad I har haft brug for at vide".

Af ovenstående citat fremgår det, at læreren tillægger det betydning at den lærende kan reflektere over undervisningsindholdet og bidrage til at forbedre det.

Andre har eksperimenteret med mere praksisnære eksamensformer, der har givet positive resultater, hvilket følgende citat illustrerer:

"... vi går ind og forsøger at lave en mere praksisnær eksamensform. Altså, en eksamensform der afspejler det eleverne skal gøre, når de er færdige med studiet... man har jo altid en intention når man underviser og tilrettelægger undervisning, at 'det er det her vi gerne vil have at de studerende skal lære', at det så rent faktisk også er det de lærer. Det er jo ret vildt sådan noget, ikke?"

De pædagogiske metoder kan for flere eksperimenter karakteriseres ved, at der fremtræder en *ny didaktik*, der vægter den lærende som *meddidaktiker*. Dette med henblik på at fremme læring og motivation og imødekomme fremtidens kompetencebehov.

Kollegialt samarbejde og feedback

I det følgende citat fremgår det, hvordan lærerne også selv tillægger det betydning at reflektere over egen praksis, dels på egen hånd i forhold til sin undervisningspraksis og udfordringer i relation hertil, dels i forhold til de studerendes feedback og dels i samarbejde med sine kollegaer.

"Vi har været to mand og haft en tredje på som sparringspartner... det har virket bedre både i gennemførelsen i undervisningen og den feedback vi har fået har tilsvarende været konstruktiv..."

"Jeg vil sige, at vi bliver mere og mere bevidste om det, og et eller andet sted så er det for mig personligt også lidt som en rejse, for jeg har ikke nogen pædagogisk baggrund... Jeg er så begyndt at undervise parallelt med, at jeg er selvstændig konsulent. Så det er en form for rejse, hvor jeg er begyndt at tænke over, hvordan gør man det her, når man lige pludselig står overfor nogen, vi gerne vil lære mest muligt?"

I efterfølgende interview arbejdes der med kollegial observation som afsæt for udvikling af undervisningen med henblik på at sikre en fælles linje og et fælles sprog i lærergruppen. Hensigten er at skabe sammenhæng mellem indhold, kompetenceudvikling samt evaluering i forbindelse med eksamen på uddannelsen.

"Nu var jeg inde og observere Mette... Når jeg sidder som underviser, så er jeg en medaktør. Det er jeg ikke som observatør. Selvfølgelig er man jo i rummet, men

du kan stille dig udenfor og du kan fokusere hundrede procent på at observere.”

Ved at observere undervisningen blev underviseren selv i stand til at se og forstå en læringsituation udefra, og blev bevidst om andres og derigennem egen praksis. At inddrage sine kollegaer i undervisningsrummet som observatører eller medaktører resulterer blandt andet i en fælles forståelse af praksis og et fælles sprog, som fremgår af følgende citat:

”Vi har fået det italesat helt vildt meget herinde, både i lærerstaben, men også ud til eleverne...”

”Jamen, det er jeg enig i, og jeg synes også, at vi har fået et andet sprog. Vi har også fået nogle flere ting ind under vores paraply, så vi har fået mere sprog på.”

Italesættelsen i lærerstaben har været gavnlige. De har fået 'mere sprog på', som det udtrykkes. Mere sprog på, betyder et metasprog at tale og tænke med - og ud fra. Sproget medvirker til at præcisere lærernes erkendelsesmuligheder.

Med blik for relationsbaseret undervisning

De pædagogiske metoder præges af, at lærerne er optaget af relationer de lærende imellem, af relationer mellem dem selv som underviser og de lærende samt relationer med fokus på omverden i forhold til individet eller gruppen. Denne optagethed træder i interviewene eksempelvis frem på følgende vis vedrørende relationer blandt de lærende:

”De elever, som jeg kunne se havde en særlig form for talent, de fik lov til at lære sidemanden op.”

Endvidere træder denne optagethed i interviewene eksempelvis frem på følgende vis vedrørende relationer mellem de lærende og lærerne:

”Og så fandt vi noget i forhold til underviserens forvaltning af sin rolle som facilitator i forbindelse med anvendelse af Demokratiske Læreprocesser. Altså den måde man forvalter det på er afgørende. Der fik vi øjnene op for, at underviseren skal have blik for, hvordan man vejleder eleverne, når de kommer og henvender sig til underviseren med nogle spørgsmål eller noget, man skal have blik for at facilitere...”

Den ovenfor beskrevne optagethed af relationer træder også frem i måden læreprocesserne

tilrettelægges på i undervisningen, samt i fund der har sit fokus på, at de lærende tilegner sig *forståelses- eller fortolkningsorienteret viden*.

De pædagogiske metoder vedrører i langt overvejende grad *læreprocesser*, hvor samspillet mellem den enkelte, den sociale og den materielle verden er i fokus.

Overskridende former for læring og helhedsorienteret undervisning

I nogle sammenhænge opstår læringsituationer, hvor det af interviewene fremgår, at de lærernde oplever overskridende former for læring. Det vil sige, at de lærernde oplever, at de bliver udfordret i forhold til deres forforståelse med afsæt i, at der er uoverensstemmelse mellem deres eksisterende forståelser og de nye sammenhænge, der fremtræder i læringskonteksten.

Følgende fund er et eksempel på overskridende læring, hvor de lærernde får øjnene op for styrken ved andre læringsformer end den typiske tavleundervisning.

”Men bagefter kunne de godt se, at de blev udviklet. Dét det handler om på grundforløbet er faktisk, at de udvikler servicemindedhed, det her servicegen. At de lærer sig selv at kende og lærer den, der sidder overfor sig at kende. Og så kunne de bagefter finde ud af, at der faktisk var noget om snakken.”

Som det fremgår, medvirker nye læringsformer til nye erfaringer og forståelser blandt de lærernde.

Det er karakteristisk for de pædagogiske metoder, at lærerne er optaget af at arbejde med tilrettelæggelse af *helhedsorienteret* undervisning og med metoder til *videndeling*, til *formidling* samt til at skabe *transfer* mellem former for teoretisk og praksisrelateret viden og vice versa. Hertil kommer, at der især er en optagethed af, at den viden som de lærernde tilegner sig ikke alene præges af at kunne anvendes i situationer, der er sammenlignelige med den pågældende læringsituation i en skolastisk sammenhæng, men også i andre sammenhænge. Der er lagt vægt på, at den viden som de lærernde tilegner sig, er *forståelses- eller fortolkningsorienteret viden*, der kan anvendes fleksibelt af den lærernde i forskellige situationer.

Af følgende interviewmateriale fremgår det, at der er arbejdet helhedsorienteret i en tværfaglig projektorganisering med talentfulde elever, hvor de *sociale relationer* i klassen er vægtet som betydningsfulde for et godt læringsforløb. Her er der opnået læring, motivation og kompetenceudvikling, der dels kommer til udtryk i bonus ved eksamensbordet og ved at eleverne ønsker fortsat at gå på uddannelsen.

”Men her skal du selv bygge bremsesystemet med bremses, og så skal du selv lave alle de ting. Det er forskellen... Og så ville jeg gerne have, at der var mere socialt samvær i selve klassen... Han (referer til censor) sagde til mig og min kollega, at selvom de fik tolv kunne han mærke, at de her elever ikke var som de andre, han havde haft... Selvom de andre de fik tolv, sagde han, så kan de her godt svare på alle spørgsmålene.”

”Jeg vil gerne sige, at vi er meget stolte af vores teams. Det er ikke kun mig, der har kørt det her eksperiment - det var også med hjælp af de andre i mit team. For selvom jeg var hovedpersonen, havde det ikke kunne lade sig gøre uden hjælp fra de andre i teamet.”

Fælles meningskabelse omkring undervisningsindhold

Der er flere fund i interviewmaterialet, der viser, at der er arbejdet målrettet med metoder til at skabe videndeling og formidling. Her i denne sammenhæng er det vægtet at rette blikket mod arbejdet med transfer mellem former for teoretisk viden og praksisrelateret viden og vice versa. Dette fremgår af efterfølgende interviewmateriale:

”... når man først begynder at arbejde med tingene og bringe det ud i praksis, så bliver det udfordrende. Så, hvordan kunne vi få de studerende derhen allerede i undervisningssituationen.”

”For mig handler det egentlig lidt om de ideer omkring flipped-classroom ift. hvordan man får de studerende med til selv at definere læringsmål, og hvordan vi kommer derhen”

”Hvad er det for nogle udfordringer, man oplever i projekter? Vi valgte at fokusere på en planlægningsituation og samlede en masse dilemmaer og problemstillinger ind... Så placerede vi dem i en

situation, hvor vi siger, at nu er I i et projekt, situationen er sådan og sådan, nu sker der det her. Så vi kastede sådan nogle hændelser og dilemmaer ind...”

Endvidere er de pædagogiske metoder karakteriseret ved, at undervisningens organisering er taget op til revision. Dette kommer ofte til udtryk ved, at der er en optagethed af at udfordre, *hvor og hvordan* undervisningen tilrettelægges, gennemføres og evalueres. Der er således eksempler på undervisning *på tværs af uddannelser, ændring af eksamensformer* og undervisning, hvor uddannelsens *elever selv tilrettelægger, gennemfører og evaluerer* undervisning af elever fra andre uddannelseskontekster.

Af nedenstående fund fremgår det, at læreren ved at ændre ved tilrettelæggelsen af sin undervisning skaber mening omkring undervisningsindholdet i en autentisk situation, hvilket skaber engagement, der afspejler sig i de lærendes skriftlige opgaver.

”... så fik de lov til at komme ud i forskellige storcentre og kigge på overflader. Det er en del af deres opgave at kigge på overflader. Hvad er der af forskellige overflader? Hvad skal man forholde sig til som rengørings teknikker? Jeg fik fantastiske skriftlige opgaver tilbage, og de havde kun en uge til at skrive dem. Det var helt formidabelt, fordi de fik selv lov til at skabe en idé og der blev lyttet til dem.”

Tværgående og tværprofessionelle undervisningsforløb

I det efterfølgende interviewmateriale er der med afsæt i undervisnings- og læringsprincippet Problem- og Projektorganiseret undervisning (PBL) gennemført et tværgående og tværprofessionelt undervisningsforløb, hvor ti uddannelser har været involveret.

”De er nødt til at samarbejde. Fint, så får de noget PBL. Sammen med den anden lærer som jeg skulle have faget med, planlagde vi det her tre ugers fag med PBL... Der har været op til 10 uddannelser, som har været inde over de konkrete undervisningsforløb. Når vi snakker om de studerende, der har været med i eksperimentet, så er det langt mere tværprofessionelt ... Da vi så evaluerede og så, at alle folk var glade. Det var rigtig spændende, synes jeg, både på det faglige parameter og på glæden ved at være der og for

motivationen. Der var gode resultater på alle niveauer. Det var super spændende.”

PBL-forløbet har opnået det efterfølgende resultat:

”De siger, at de fagligt får mere ud af det. De er engagerede og oplever sammenhæng i forløbet og kan se en mening med det. De opnår at lære hinanden at kende i og med de i forløbet forholder sig til hinanden ...”

Opsummerende

Ved at underviserne og lærerne har haft fokus på deres egen pædagogiske praksis og forsøgt at forbedre denne gennem forskellige tiltag, såsom:

- Inddragelse af de lærende på nye måder gennem fælles tilrettelæggelse af undervisningsindhold og ved brug af feedback
- De lærende som undervisere
- Varierede og mere praksisnære undervisningsformer
- Styrkelse af de sociale relationer eleverne imellem og underviser/elev imellem
- Åbent læringsrum, hvor kollegaer inviteres ind og for eksempel samarbejder om undervisningen
- Tværgående og tværprofessionelle undervisningsforløb

Der viser det sig, at de lærende oplever større engagement, opnår meningskompetencer og forbedrer deres faglige og sociale kompetencer, som er vigtige for at kunne indgå i sammenhænge på studiet og efter endt uddannelse.

Ud fra de tendenser, fund og mønstre, som er blevet beskrevet heri, understreger det behovet for, at uddannelser i højere grad arbejder på og prioriterer at udvikle et pædagogisk didaktisk grundlag, som fremmer en mere inddragende, relevant og udviklende pædagogisk kultur og praksis. Dette arbejde danner også udgangspunkt for udarbejdelse af en pædagogisk didaktisk strategi.